

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

Ordlista med vanliga uttryck och förkortningar
Sammanställd av Mastcellssjukdomar Sverige

Ackumulering	Ansamling
Adrenalin (läkemedel)	Läkemedel som används vid svåra, livshotande reaktioner.
Aerofagi	Nedsväljning av onormalt mycket luft. (symtom)
Aggregat	Ett kluster/en klunga av celler.
Agonist	Läkemedel med stimulerande effekt på en receptor.
Aktiv substans	Även verksamt ämne. Det ämne i ett läkemedel som har medicinsk effekt.
Allergen	Allergiframkallande ämne som kan utlösa en omedelbar eller en fördröjd reaktion.
Allergolog	Specialist inom allergisjukdomar.
Anafylaktoid reaktion	Anafylaktisk reaktion som inte orsakas av allergi utan mastcellsdegranulering.
Anafylaxi	Akut, snabbt insättande systemisk överkänslighetsreaktion från flera organsystem. Förekommer i olika grader.
Anemi	Blodbrist (nedsatt antal röda blodkroppar eller lågt hemoglobin).
Angioödem	Svullnad som orsakas av vätska mellan dermis och överhuden.
Antagonist (läkemedel)	Ämne som blockerar en receptor för att förhindra en kontakt med ett triggnande ämne.
Antigen	Ämne som kroppen ser som angrepp och därför t ex bildar antikroppar mot.
Antihistamin	Läkemedel som blockerar histaminreceptorer. (basmedicinering)
Antikolinergikum	Medel som hämmar aktivitet i parasympatiska nervsystemet.
Antikropp	Produceras av immunförsvaret för att bekämpa t.ex. virus: IgA, IgD, IgE, IgG och IgM.
Apoptos	Programmerad celldöd.
ASA	Acetylsalicylsyra.
ASM	Aggressiv systemisk mastocytos. En mastocytosform med organpåverkan. Diagnostiseras vid ett eller fler C-fynd.
Asteni	Kraftlöshet (symptom)
Astma	Inflammation i luftvägarna som visar sig genom bl a andnöd och hostattacker.
Atopi	Ärftlig benägenhet att utveckla allergisk astma, hösnuva och eksem.
Atopiskt eksem	Inflammation i huden som ger kliande, torr hud och är associerat med benägenhet att utveckla allergi.
Autoimmun sjukdom	Kroppens immunsystem reagerar och skapar antikroppar mot egen vävnad.
Autonoma nervsystemet	Icke-viljestyrda nervsystemet (ex andning och blodcirkulation). Indelat i det sympatiska nervsystemet och det parasympatiska nervsystemet.
Benmärg	Vävnad i skelettets hålrum.
Benmärgsaspirat	Vätska med blodceller som sugits ut ur benmärgen.
Benskörhet	Osteoporos. Nedsatt hållfasthet i skelettet, vanligt vid mastocytos.
Bensodiazepiner	Huvudindikation ångestillstånd och sömnstörningar. Mastcellsstabiliserande i låga doser (används idag ffa utomlands).
Bentäthetsmätning	Skattning av benmassan, vilken är ett uttryck för mängden benmineral i det undersökta området. Obligatorisk undersökning vid mastocytos.

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

B-fynd (mastocytos)	Kriterium för att klassificera mastocytostyp. B-fynd = identifikation av infiltration av mastceller utan organpåverkan.
Biobanking	Prover (t ex avföring, naglar,...) sparas i biobanker och används för forskning, utveckling och behandling.
Biopsi	Undersökning av prov från levande vävnad.
BMP	Benmärgsprov. Nödvändigt för diagnos men något trubbigt (måste ofta upprepas flera gånger)
Bradykinin	Mastcellsmediator som orsakar inflammation, smärta och svullnad.
Bullös	Hud med blåsor. Bulla = blåsa.
Cannabinoider	Ämnen som förekommer i cannabis. Dessa binder till kroppens cannabinoidreceptorer och vissa av dem kan t ex ha en smärtlindrande effekt.
CD117	Även CKIT.
CD2	En markör som vanligtvis inte ses på mastcellens yta. Indikerar systemisk mastocytos.
CD25	En markör som vanligtvis inte ses på mastcellens yta. Kopplad till receptoren IL-2. Indikerar systemisk mastocytos.
CD34	En markör som återfinns på cellytorna på de celler som ska bli mastceller och på nya mastceller.
CFS	Kroniskt trötthetssyndrom (Chronic Fatigue Syndrome).
C-fynd (mastocytos)	Kriterium för att klassificera mastocytostyp. C-fynd = stark infiltration av mastceller i olika vävnader med nedsatt organfunktion som följd. T ex låga blodvärden, cytopeni, mal absorption, leverskador och osteoporos.
Cirkadiansk rytm	Dygnsrytm. Biologisk rytm med en längd på 24 timmar.
CKIT	Receptor på mastcellens yta. Ofta muterad vid systemisk mastocytos.
COX	Cyklooxxygenaser. Enzymer som producerar prostaglandiner.
Cytokiner	Mastcellsmiatorer som t ex interleukiner; bl a kopplade till värk och inflammation.
D816V	En särskild mutation på codon 816 på CKIT-receptorn som leder till att CKIT-receptorn ger mastcellen felaktiga signaler vad gäller livslängd och reproduktion.
DAO	Diaminoxidas. Enzym som bryter ner konsumerat histamin i tunntarmen.
Dariers tecken	Visuell markör för mastcellsaktivering i huden.
Degranulering	Explosionsartad eller stegvis frisättning av mastcellsmiatorer.
Dermatolog	Specialist inom hudsjukdomar.
Dermografism	Även skrivurtikaria. Nässelutslag som uppstår efter friktion av eller tryck på huden.
Desensibilisering	Gradvis tillvänjning av ett allergiframkallande ämne.
Diafores	Svettning, hudutdunstning. (symtom)
DKM	Diffus kutan mastocytos. Ovanlig variant, ofta med svår blåsbildning och påverkad hudkostym.
Dysautonomi	Störning av det autonoma nervsystemet.
Dysplasi	Missbildning, rubbning i utvecklingen, oregelbundenhet hos celler.
Dyspne	Andnöd (symtom)
Dysuria	Störning av urinavsöndringen, ofta förenad med sveda och smärta. (symtom)

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

EDS	Ehlers-Danlos-Syndrom. Grupp ärftliga bindvävsförändringar där hud, leder, ligament och/eller blodkärl får en ändrad struktur. Se även Triaden.
EIA	Ansträngningsutlöst anafylaxi (exercise induced anaphylactic reaction). Ofta kopplad till födoämnes- eller läkemedelskänslighet.
Eikosanoider	En grupp signalsubstanter som omfattar bl a prostaglandiner och leukotriener.
Endokrinolog	Specialist inom de endokrina organen och dess hormoner.
Eosinofil esofagit	Inflammation i matstrupen som kännetecknas av ett ökat antal eosinofiler.
Eosinofila granulocyter	Även eosinofiler; en typ av vita blodkroppar.
Eosinofili	Ett ökat antal eosinofiler i blodet.
Epigastralgi	Smärta i epigastrium (maggropen). (symtom)
Epinefrin	Hjärtstimulerande och bronkdilaterande medel som ges vid allergiska reaktioner.
Erytem	Diffus hudrodnad till följd av blockerade kapillärer.
Extracellulär	Utanför cellerna.
Extrakutan	Förutom huden.
Fibromyalgia	Allmänt, icke-ledanknutet, reumatiskt syndrom som diagnostiseras vid långvarig generell smärta.
Flush	Plötslig värmekänsla och/eller djup rodnad på grund av blodkärlsutvidgning. (symtom)
Flödescytometri	Blodundersökning. Metod för t ex analys och mätning av cellstorlek, form, täthet, kornighet och färgupptagning.
Follikulit	Hårsäcksinflammation med lite varbildning. (symtom)
FPIES	Food Protein Induced Enterocolitis Syndrome. Svår akut överkänslighetsreaktion mot födoämnen där test för IgE-antikroppar är negativa. Drabbar främst barn.
Förmedicinering	Profylax. Rekommenderas vid ingrepp som kan utlösa mastcellsaktivering, ffa ingrepp som omfattar kontrastmedel och smärtstillande eftersom dessa är mastcellsretande.
Gastroenterolog	Specialist inom om mag-tarmkanalen och dess sjukdomar.
Gastropares	Förlångsammad tömning av magsäcken utan att någon anatomisk förträngning finns.
Gastroskopi	Undersökning av magsäckens insida.
Genetisk mutation	Förändring av arvsanlagen. Kan vara medfödd och förvärvad.
GERD	Gastroesofageal refluxsjukdom.
GI	Gastrointestinal. Medicinsk term för något som hör ihop med mage (gastro) och tarmkanalen (intestinal).
Granula	Små korn.
Granulocyter	Typ av vita blodkroppar.
H1	Histaminreceptor 1
H1-antagonist	Ämne som blockerar H1-receptorn och lindrar histaminutlösta reaktioner (antihistamin)
H2	Histaminreceptor 2
H2-antagonist	Ämne som blockerar H2-receptorn och lindrar histaminutlösta reaktioner (antihistamin)
H3	Histaminreceptor 3
H4	Histaminreceptor 4

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

Halveringstid	Den tid det tar för effekten av ett verksamt ämne att sjunka till hälften.
HEA	Hereditärt angioödem. Orsakas av vätskeutträde från blodkärlen ut i underhuden eller slemhinnor och medieras av aktiverade bradykininreceptorer.
Hematolog	Specialist inom blodet och dess sjukdomar.
Heparin	Mastcellsmediator med blodförtunnande egenskaper.
Hepatomegali	Leverförstoring.
hepatosplenomegali	Förstoring av mjälte och lever.
Histamin	Mastcellsmediator som ligger bakom en stor del av mastcellsutlösta reaktioner (ffa kärlutvidgning, bildning av blodkärl, värk). Förekommer även naturligt i livsmedel.
Histaminintolerans	Nedsatt förmåga att bryta ner tillfört och/eller kroppseget histamin.
Histopatolog	Specialist inom sjukdomar i vävnader.
HNMT	Histamin-N-Metyltransferase. Enzym som bryter ner histamin på cellnivå.
Hormoner	Kemisk budbärare; ämnen som har en specifik, reglerande inverkan på ett eller flera organs funktioner.
Hyperplasi	Ökning av antalet celler i en vävnad.
Hypersplenism	Tillstånd med förstörd mjälte tillsammans med lågt antal celler (erythrocyter, leukocyter och trombocyter) i blodet.
Hypertension	Även hypertoni. Högt blodtryck.
Hypoplasi	Bristfällig utveckling av en vävnad, ett organ eller en organdel.
Hypotension	Även hypotoni. Mycket lågt blodtryck.
Idiopatisk	Okänd orsak.
IgE	Immunoglobulin E, den mest kända allergimarkören. Se antikroppar.
Immunsystem	Kroppens försvarssystem till skydd mot främmande organismer och molekyler, infektioner t ex.
Indolent	Långsamt förlopp.
Infiltrat	Substans som t ex vätska eller inflammatoriska celler som tränger in i en vävnad eller ett organ (infiltration).
Inflammation	Försvarsmekanism kännetecknad av vävnadsskada eller vävnadsnedbrytning.
ISM	Indolent Systemisk Mastocytos. Den vanligaste formen. Långsamt förlopp.
IVA	Anafylaxi orsakad av insektsgift (Insect Venom Anaphylaxis). Vanligaste orsaken för anafylaxi vid mastocytos.
Kardiolog	Specialist inom hjärt- och kärlsjukdomar.
Kardiovaskulär	Hör till hjärtat och blodkärlen.
KM	Kutan mastocytos. Ökat antal mastceller i huden. Den vanligaste mastocytosvarianten.
Kolinerg urtikaria	Även ansträngnings- och värmeurtikaria. Nässelutslag uppstår av fysisk aktivitet eller värmepåverkan.
Kortisol	Stereoidhormon som produceras av binjurarna. Kallas även stresshormon.
Kortison (läkemedel)	Antiinflammatoriskt läkemedel.
Kounis syndrom	Även allergisk kärlkramp eller allergisk hjärtinfarkt. Mastcellsreaktion som yttrar sig i bröstsmärtor och hjärtpåverkan.

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

Kromosom	Struktur i cellen som är bärare av arvsanlag (DNA).
Kronisk	Bestående eller iaf långvarig.
Kronisk urtikaria	Urtikaria som består längre än sex veckor.
Kutan	Hör till huden. Kutis = hud.
Leukotrien-antagonist	Läkemedel som blockerar leukotrienreceptorer. (montelukast)
Leukotriener	Mastcellsmediator.
Lymfocyt	Typ av vita blodkroppar.
Låghistamin kost	Kosthållning som utgår ifrån att undvika livsmedel med höga histaminnivåer och histaminfrisättande livsmedel.
Makrocyt	Förstorad röd blodkropp.
Mastceller	Även mastocyter. Vita blodkroppar som utgör en viktig del i kroppens immunförsvar. Återfinns i så gott som alla vävnader.
Mastcellsaktivering	Mastcellernas svar på en utlösande faktor som t ex födoämne, läkemedel eller infektion. Mastcellerna reagerar genom att aktivera sig och frisätta signalsubstanser, som t ex histamin och leukotriener.
Mastcellsmediator	Signalämne som mastcellerna frisätter när de aktiveras (ex histamin, serotonin, heparin,...).
Mastcellssarkom	Enstaka uppträdande, elakartade tumörer som består av atypiska och patologiska mastceller utan systemiskt engagemang. Tumören orsakar lokal, destruktiv tillväxt i andra organ än hud och benmärg.
Mastcellssjukdom	Sjukdom som yttrar sig genom en felaktig tillväxt av mastceller eller genom till synes idiopatisk mastcellsaktivering.
Mastcellsstabiliserare	Läkemedel som minskar mastcellernas förmåga att degranulera.
Mastocyt enterocolit	Ökad förekomst av mastceller i magtarmkanalen.
Mastocytom	Godartad mastcellstumör. Förekommer i regel i huden.
MC	Mastcell
MCAD	Mast Cell Activation Disease/Disorder. Sammanfattande för mastcellssjukdomar.
MCAS	Mastcellsaktiveringssyndrom. Mastcellssjukdom, se även mastcellsaktivering. Orsakas inte av en ökad tillväxt av mastceller. Kan förekomma sekundärt till en annan sjukdom eller idiopatiskt.
MCL	Mastcellsleukemi. Mycket aggressiv och extremt ovanlig. Höggradig leukemi med ett benmärgsutstryk på >20% mastceller.
MMAS	Monoklonalt mastcellsaktiveringssyndrom. När patienten uppfyller vissa av diagnoskraven för mastocytos men inte alla.
Monoklonal	Identisk; klonad.
MPCM	Maculopapular cutaneous mastocytosis. Tidigare UP.
Myeloisk	Avser eller tillhör benmärgen.
Myeloproliferativ	Ökad produktion av en eller flera av de blodkroppstyper som bildas i benmärgen.
Myeloproliferativ neoplasm	Sjukdom som yttrar sig genom en avvikande tillväxt av myeloida celler. T ex systemisk mastocytos men även myelofibros och polycytemia vera.
Neoplasi	Avvikande tillväxt eller ökning av celler.
Neoplasm	Ansamling av celler, resultat av neoplasi.

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

Neuropati	Sjukdom i perifer nerv, dvs nervtrådar som kommunicerar med centrala nervsystemet.
N-methylhistamin	Mastcellsmediator. Kan mätas i urin.
NSAID	Non Steroidal Antiinflammatory Drugs. Samlingsnamn för en viss typ av antiinflammatoriska läkemedel.
OAS	Oralt allergisyndrom. Allergiska reaktioner som sker i mun och svalg.
OH	Ortostatisk hypotension. sjunkande blodtryck med samtidig hjärtfrekvensökning.
OI	Ortostatisk intolerans. Oförmåga att hålla blodtrycket tillräckligt högt när man står upp.
Osteopeni	Brist på benvävnad; låg bentäthet.
Osteoporos	Benskörhet.
Osteoskleros	Onormal benförhårdning eller ökad benförtätning.
PAF	Trombocytaktiveringsfaktor (Platelet Activating Factor). Mastcellsmediator.
Parasympatiskt nervsystem	Del av det autonoma nervsystemet.
Patogenes	Sjukdomens uppkomst och utveckling.
Patolog	Specialist inom sjukdomarnas orsak och utveckling, framför allt med utgångspunkt från förändringar i byggnaden av celler, vävnader och organ.
Perifert blod	Blod som cirkulerar i kroppen.
PGD2	Prostaglandin D2. Mastcellsmediator som kan mätas i urin. Kopplas bl a till bronksammandragning och toxisk cellpåverkan.
Placebo	Preparat utan effekt.
Pollakisuri	Ökad frekvens av vattenkastning. (symtom)
Polymorbiditet	Förekomsten av flera olika sjukdomar i en person.
POTS	Postural ortostatisk takykardisyndrom (Postural Ortostatisk Tachykardi Syndrome). Autonom dysfunktion som bl a kännetecknas av OI. Se även Triaden.
Prevalens	Relativt antal sjuka i en sjukdom inom en viss del av befolkningen vid en viss tidpunkt.
Prognos	Bedömning av en sjukdoms förlopp.
Proliferation	Celldelning med nybildning av likartade celler.
Pruritus	Klåda. (symtom)
Pseudoallergi	Intolerans som yttrar sig som allergiska reaktioner men som inte utlöses av antikroppar.
Psykiatriker	Specialist inom psykiska störningar, deras yttringar, orsaker, behandling och förebyggande.
PUVA	Psoralen+UVA. Ljusbehandling med kortvarig effekt.
RAST-test	Radioallergosorbenttest. Metod att mäta IgE-antikroppar mot ett visst allergiframkallande ämne.
Rebound	Uppblossande försämring av sjukliga förändringar efter avslutad behandling.
Receptor	Mottagare. Protein på cellens yta som binder till en molekyl och så orsakar en viss reaktion.
Regression	Återgång, tillbakagång.
Remission	Kortvarig eller tillfällig förbättring av sjukdomstillstånd.

Glossar 1.0

Mastocytos & MCAS

Sekretion	En annan form av mastcellsfrisättning. Långsammare än den explosiva degranuleringen.
Serotonin	Mastcellsmediator som bl a kopplas till kärlsammandragning och huvudvärk.
SM	Systemisk Mastocytos. Proliferativ mastcellssjukdom med ökad tillväxt av mastceller.
SM-AHNMD	Systemisk Mastocytos - associerad klonal hematologisk icke-mastcellsderiverad sjukdom. Dvs SM förekommer tillsammans med en annan blodsjukdom.
Somatisk	Kroppslig; har med kroppen att göra.
Spindelformad cell	Fysisk form som indikerar mastocytos.
Splenomegali	Mjältförstoring.
SSM	Smouldering systemisk mastocytos. En mastocytosform med ökad risk för organskador. Diagnostiseras vid två eller fler B-fynd.
Stomatit	Inflammation i munslimhinnan. (symtom)
Sympatiskt nervsystem	Del av det autonoma nervsystemet.
Systemisk	Påverkan på fysikaliska eller kemiska effekter i hela kroppen.
Sällsynt diagnos	Ovanlig diagnos. En diagnos klassas som sällsynt i Sverige om den förekommer hos färre än 1 på 10 000 invånare.
Särläkemedel	Läkemedel som används för att behandla mycket ovanliga sjukdomar. Dessa produceras i regel i mycket liten skala och producenterna får olika förmåner, jämfört med vanliga läkemedelsleverantörer.
Takykardi	Snabb hjärtverksamhet, över 100 slag per minut, regelbunden eller oregelbunden.
TMEP	Telangiectasia macularis eruptive perstans. Ovanlig form av kutan mastocytos med systemisk påverkan. Drabbar i regel enbart vuxna.
Triaden	Många rapporterar att de lider av den sk I mastcellstriaden, dvs dessa tre sjukdomar samtidigt: MCAS, EDS och POTS.
Trigger	Utlösande ämne eller situation.
Tryptas	Mastcellsmediator som utgör ett underordnat diagnoskriterium vid SM.
UP	Urtikaria Pigmentosa. Den vanligaste formen av kutan mastocytos. Kallas idag MPCM.
Urtikaria	Nässelutslag.
WHO	Världshälsoorganisationen (world health organization).
Xolair	Behandlingsalternativ vid stark påverkan av mastcellsaktivering.
Ödem	Onormal ansamling av vätska i kroppen. Se även HEA.

Datum: 2017-05

Verktyg:

<https://mesh.kib.ki.se>

<http://medicinskordbok.se>

<http://www.internetmedicin.se>